

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

О.Д. Николіук, аспірантка*

Досліджено фінансові аспекти забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств. Визначено, що головним завданням господарств є поліпшення фінансового стану, яке зумовить їх інвестиційно-інноваційний розвиток та забезпечить успіх у конкурентній боротьбі.

Фермерське господарство, конкурентоспроможність, фінансове становище, фінансовий аналіз, рентабельність.

Ринкові умови господарювання вимагають підвищення рівня економічної, фінансової самостійності підприємств всіх форм власності у прийнятті та реалізації управлінських рішень, їх відповідальності за результати господарської діяльності. Тому об'єктивно зростає значення забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Усе це підвищує роль фінансового аналізу в оцінці їх виробничої і комерційної діяльності. Результати такого аналізу необхідні, насамперед, власникам (фермерам), кредиторам, інвесторам, позичальникам, податковим службам та ін.

Аналіз останніх досліджень публікацій. Окремі питання, присвячені оцінці фінансового стану фермерських господарств, стали об'єктом уваги у наукових працях видатних вчених як радянського, так і сучасного періоду. Серед них І. Витанович, О. Гудзь, М. Дем'яненко, В. Месель-Веселяк, С. Дем'яненко, П. Гайдучий, А. Поддєрьогін та інші. Основні аспекти організації та підвищення ефективності діяльності фермерських господарств багатогранно висвітлили у своїх працях В. Горьовий, М. Лобас, В. Збарський, В. Месель-Веселяк, В. Юрчишин та ін.

Мета дослідження – визначення основних фінансових аспектів діяльності фермерських господарств, здійснення їх аналізу та вплив на конкурентоспроможність фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу. Фінансові чинники конкурентоспроможності варто розглядати у їх взаємодії з економічними, адже вони тісно взаємопов'язані та часто дублюють одне одного. Це зумовлено, перш за все, недостатнім висвітленням даного питання в науковій літературі.

В цілому, до фінансових чинників впливу на конкурентоспроможність належать: ліквідність як здатність цінностей легко перетворюватись на гроші, тобто, абсолютно ліквідні засоби [3], платоспроможність, наявність власних оборотних засобів та рентабельність. Власне, окремо високі фінансові показники не визначають фермерське господарство як конкурентоспроможне. Проте, у разі настання таких негативних подій, як невро-

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор В.К. Збарський.

жай, значні цінові коливання на сільськогосподарську продукцію, та ін., наявність коштів може запобігти банкрутству господарства. Разом з тим, фінансовий чинник здійснює вплив на прийняття тих чи інших рішень. Це відображується в тому, що кредитні організації, діючі та потенційні контрагенти приймають рішення про подальшу співпрацю, орієнтуючись на фінансовий стан господарства, його здатність виконувати зобов'язання.

Для кредиторів та інвесторів аналіз фінансового стану – обов'язкова умова та складова процесу прийняття рішення про надання кредиту. Таким чином, хороший фінансовий стан фермерського господарства підвищує його потенційну конкурентоспроможність, та, відповідно, його покращення – один з пріоритетних напрямів діяльності фермера [4].

Аналіз фінансового стану фермерських господарств – основа дослідження економічного стану господарства. Оцінка економічного стану в межах представленого дослідження – це розгляд кожного показника, одержаного в результаті фінансового аналізу, з погляду відповідності його фактичного рівня оптимальному для певного фермерського господарства, ідентифікація чинників, які вплинули на величину показника і визначення способів досягнення його найкращого розміру.

Зауважимо, що фінансовий стан, результати фінансової діяльності та структура економічного потенціалу фермерських господарств, відповідно до регіональних особливостей, неоднакові й суттєво різняться.

З метою проведення оцінки та аналізу фінансового стану об'єктом дослідження було обрано такі фермерські господарства Вінницької області Бершадського району: ФГ «Новосулківське», ФГ «Агро» та СФГ «Кидрасівське».

Зазначені господарства – обрані випадково, однієї організаційно-правової форми, проте, різні за розміром та обсягом виробництва. Відтак, проведення фінансового аналізу діяльності цих підприємств, на нашу думку, дасть змогу виявити певну залежність у фінансовому стані фермерських господарств різного розміру в цілому в Вінницькій області. За допомогою аналізу фінансового стану можна також визначити внутрішню конкурентоспроможність даних господарств. З усього різноманіття фінансових коефіцієнтів відібрати деякий набір показників, який би комплексно оцінював фінансовий стан підприємства, як з погляду ризиків, так і ефективності діяльності, причому, особливу увагу слід звернути на показники фінансової стійкості підприємства, оскільки саме вони є визначальними для діагностики банкрутства.

Для цього розглянемо кожен з перелічених вище груп показників окремо і виберемо ті з них, що найбільш повно відповідають нашим аналітичним потребам.

Обов'язковою і важливою складовою фінансового аналізу має бути оцінка показників фінансової стійкості та рентабельності фермерських господарств. Визначення фінансової стійкості господарства належить до числа найважливіших у аналізі проблем – не тільки фінансових, а й загальногосподарських. Адже недостатня фінансова стійкість призводить до неплатоспроможності фермерського господарства, відсутності коштів для

фінансування поточної та інвестиційної діяльності, банкрутства, а надмірна – шкодить розвитку господарств, перевантажуючи їх надмірними запасами і резервами [1].

Фінансова стійкість може бути забезпечена шляхом визначення оптимального розміру такої компоненти як грошовий потік. Оптимізація грошових потоків у контексті фінансової стійкості фермерських господарств дає можливість кількісно і якісно оцінити ефективність взаємодії суб'єктів господарювання із середовищем функціонування [3] (табл. 1).

Згідно з даними табл. 1, відібрані господарства розвиваються досить динамічно, хоча й існують певні негативні значення. Так, нормативним показникам відповідають значення фінансової незалежності та забезпечення оборотних активів власними коштами. Разом з тим, коефіцієнт маневреності власного капіталу знаходиться в межах науково обґрунтованої норми тільки в ФГ Кидрасівське – 0,532, тоді як у ФГ Новосулківське значення нижче – 0,274, а в ФГ Агро – 0,603. Недостатнім у цих господарств є також рівень фінансової стабільності. Подібні варіації впливають на здатність фермерських господарств розраховуватись із власними зобов'язаннями.

1. Оцінка фінансової стійкості фермерських господарств Вінницької області*

	ФГ Кидрасівське	ФГ Новосулківське	ФГ Агро	Нормативне значення
	1. Фінансової незалежності (автономії)			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	0,979	0,852	0,897	>0,5
Приріст (2008–2011 рр.)	122,45	112,41	94,27	
	2. Забезпечення оборотних активів власними коштами			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	0,966	0,746	0,999	>0,1
Приріст (2008–2011 рр.)	126,41	118,70	98,17	
	3. Маневреності власного капіталу			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	0,532	0,274	0,603	0,3-0,5
Приріст (2008–2011 рр.)	87,08	75,35	88,58	
	4. Фінансування (фінансової стабільності)			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	0,945	0,131	0,259	>0,8
Приріст (2008–2011 рр.)	107,51	53,88	100,00	
	5. Фінансової стійкості			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	1,016	0,891	0,982	0,75-0,9
Приріст (2008–2011 рр.)	96,58	107,76	102,65	

* За даними річної фінансової звітності господарств.

Визначаючи рентабельність як відносний показник ефективності роботи фермерських господарств, який у загальній формі обчислюється як

відношення прибутку до витрат (ресурсів). Рентабельність підприємств має кілька модифікованих форм залежно від того, який саме прибуток і ресурси (витрати) використовують у розрахунках (табл. 2).

2. Оцінка рентабельності фермерських господарств Вінницької області*

	ФГ Кидрасівське	ФГ Новосулківське	ФГ Агро	Нормативне значення
	1. Рентабельність активів			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	59,42	15,38	51,48	
Приріст (2008–2011 рр.)	116,34	259,49	496,61	Збільшення
	2. Рентабельність капіталу за чистим прибутком			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	29,65	14,95	26,19	
Приріст (2008–2011 рр.)	143,79	259,49	995,65	Збільшення
	3. Рентабельність власного капіталу			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	28,42	17,20	32,41	
Приріст (2008–2011 рр.)	608,89	245,65	210,81	Збільшення
	4. Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком			
Середнє значення за 2008–2011 рр.	27,21	33,70	24,74	
Приріст (2008–2011 рр.)	160,66	142,56	336,56	Збільшення

* За даними річної фінансової звітності господарств.

Згідно із даними, наведеними в табл. 2, рівень рентабельності високий, та збільшується досить динамічно, що, звичайно, є позитивним. Господарства функціонують відносно недавно – 7–8 років, і не мають більш-менш стійкої динаміки показників, що характеризують їхній фінансовий стан. Проте високий рівень рентабельності підтримує успішність господарств на ринку, адже ринок проводить відбір переможців у конкурентній боротьбі, і виживають в економічному середовищі ті підприємства, в яких собівартість продукції нижче ціни реалізації.

Згідно з результатами аналізу обраних фермерських господарств, їх фінансовий стан – конкурентна перевага. Проте, навіть незважаючи на позитивні результати аналізу, фермерські господарства недостатньо конкурентоспроможні, порівняно з промисловими. Вони готові взяти участь у продовольчому забезпеченні, можуть забезпечити продовольством невеликі територіальні одиниці, але до співпраці з великими переробними компаніями, на жаль, не готові. Фермери орієнтовані на місцеві стихійні ринки для забезпечення домогосподарств, але вони не виробляють промислові партії сільгосппродукції, хоча й намагаються працювати за тим самим сценарієм, що й великі господарські товариства, вирощувати ті самі види продукції – зернові та технічні культури. Водночас, промислові вимоги – великі партії, єдині стандарти, придатність до транспортування, стабільність виробництва. За відсутності вищезгаданого підривається як конкурентоспроможність самих фермерських господарств, так і їх фінансовий стан, що також залежить від роду діяльності господарства, обсягів виробництва. Зі збільшенням обсягу виробництва і підвищенням ефекти-

вності діяльності підприємства збільшується обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки.

З огляду на це, найважливішим завданням підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і найбільш раціональне їх використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства в цілому. Від фінансового стану фермерського господарства залежать кінцеві результати господарювання, інвестиційної, інноваційної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для успішного розвитку фермерського підприємництва, залучення фінансових коштів, як однієї з найважливіших умов розвитку сфери малого підприємництва, необхідні фінансові механізми й технології підтримки підприємництва, що відповідають світовій практиці, однак, до того ж, адаптовані до вітчизняних умов. Державна політика в цій області повинна перейти від декларативності до здійснення конкретних заходів, а саме: вдосконалення законодавства, пов'язаного з фінансуванням; розвитку фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу, що розвивається двома основними напрямками: перше – надання прямої фінансової допомоги у вигляді субсидій, дотацій, кредитів; створення і розвиток іпотечного банку з відповідною інфраструктурою для здійснення кредитування під заставу майна малих підприємств або їх власників, а також землі; вивчення та розповсюдження досвіду застосування інших джерел залучення засобів тощо.

Список літератури

1. Бурлака Ю.М. Модель фінансово стійкого сільськогосподарського підприємства / Ю.М. Бурлака // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 87–93.
2. Горьовий В.П. Фінансово-кредитне забезпечення фермерських господарств / В. П. Горьовий // Всеукраїнський конгрес вчених-економістів, 24–25 квіт. 2007 р., – К. : ННЦ ІАЕ УААН, 2007. – С. 523–529.
3. Климчук С.В. Напрями оцінки руху грошових потоків як визначальної компоненти фінансової стійкості / С.В. Климчук // Економіка АПК. – 2006 – № 9. – С. 52–54.
4. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : підручник / [А.М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.]. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 460 с.

Исследованы финансовые аспекты обеспечения конкурентоспособности фермерских хозяйств. Определено, что главным заданием хозяйств есть улучшение финансового состояния, которое обусловит их инвестиционно-инновационное развитие и обеспечит успех в конкурентной борьбе.

Фермерское хозяйство, конкурентоспособность, финансовое состояние, финансовый анализ, рентабельность.

The financial aspects of competitiveness of farms are investigated. Determined that improve the financial situation – the main problem for most farms will lead to their investment and innovative development and ensure success in the competition.

Farm, competitiveness, financial position, financial analysis, profitability.